בכל עניני העלון
נתנאל רוזנבליט
0556764501
ner4499@gmail.com

©

נר לשולחן שבת
פרשת תולדות
גליון 672-תש"פ

אל לומדי העלון: נא התפללו
לרפואת הצייר היקר והמסור,
הרב דוד יחזקאל
בן אסתר בילא שליט"א

"ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה". (כ"ה כ"ז)

בפרשת השבוע עשו מכונה "איש שדה", וביארו המפרשים שאין זו מחמאה... אלא שבהמשך הפרשה, כאשר יעקב נכנס אל יצחק, הוא מריח ממנו ריח גן עדן - "ריח בני כריח שדה".

אתמהה, אם כך מהיכן יודעים שהשדה של עשו היא 'כמשמעו', 'איש בטל וצייד', אולי הכוונה לשדה הזו של ריח גן עדן?!

ועוד, אולי בכלל הוא המשך של פרשת חיי שרה הקודמת. יצחק יוצא לשוח בשדה, בשדה הזו מתפללים מנחה. ויש עוד שדה שם, "שדה המערה - מערת המכפלה", מקום קדוש להפליא המוזכר בפרשה שמונה פעמים ובוודאי הכוונה 'שדה' לשבח?!

תשובה: יש לי הרגשה כי עשו הצייד בפיו "לצוד ולרמות את אביו" שמעשר את המלח והתבן, ממשיך לצוד את אביו, מכנה את עצמו "איש שדה". התיימר לומר שהוא הממשיך של יצחק, אותו איש שדה התפילה ושדה המכפלה! ("נר לשולחן שבת")

"ואת החזיר זו מלכות אדום" - מלכות הציידים

מה חזיר מוציא טלפיו ואומר: 'ראו שאני טהור', כך מלכות אדום מתגאה - יש לנו בג"ץ, פרקליטות, בתי משפט, ממשלה, משטרה - נראה כאילו היא שופטת ומרחיקה את העוולות, אך באמת היא חומסת וגוזלת. מעשה במלך שהיה הורג את הגנבים, המנאפים והמכשפים. פעם נחת עליו רגע של גילוי לב, גחן ואמר לשריו: 'את שלושתם עשיתי בלילה אחד...' (ויק"ר שמיני)

"ויעתר לו - לו ולא לה, שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע". (רש"י כ"ה כ"א)

הרה"ג רבי לוי ליקסנברג שליט"א שאל את המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה, לכאורה צדיק בן רשע מעלתו גדולה יותר, שאע"פ שגדל בבית רשע לא למד ממעשיו ויצא צדיק.

השיבו הרב וולבה, שלא כתוב 'אינו דומה צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע' - אלא "אינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע", שבתפילה צריך האדם להגיע להרגשה שלא "מגיע לי" ואע"פ כן הוא מבקש מה' שיעשה את בקשתו. ממילא העבודה בתפילה של 'צדיק בן צדיק' - שלא ירגיש שמגיע לו, לא מצד עצמו ולא מצד אבותיו - קשה מהעבודה של 'צדיק בן רשע', שלא ירגיש שמגיע לו מצד עצמו, שהרי מצד מעשי אבותיו יודע שלא מגיע לו! ("נר לשולחן שבת" מבעל המעשה)

הבעש"ט: 'בגלות המר הזה אין לנו חיות אלא מהתפילה!' (זוהר חי צח:)

"ורב יעבוד צעיר". (כ"ה כ"ג)

לכאורה תמוה מאד, הלא זה כבר אלפי שנה שאנו בגלות קשה ומרה ביד בני עשו, ואיך מתקיים הפסוק "ורב יעבוד צעיר"?!

תשובה: גם מה שעשו מכה ומלקה את יעקב הוא עובד את יעקב בזה, כי אם עם ישראל צריך רחמנא ליצלן עונש, הוא השליח שלו להלקותו, הכל הוא לצורך יעקב!

(מן השמועה - הגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ - "תפארת רפאל")

"יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן..." (רש"י כ"ה כ"ז)

יש להבין, מה פשר טענותיו של עשו, ובכלל, היתכן שיצחק יקבל בתמימות שאלות כאלו?!

הגה"ח רבי שמואל יעקב רובינשטיין, אב"ד פריז,
הביא בזה מספר תירוצים. אחד מהם בדרך מליצי:

עשו לא בא לשאול את אביו אם צריך לעשר, אלא הביא סיוע לדרכו. מלח ותבן פטורים ממעשר. תבן מפני שהוא שומר על התבואה, ומלח מעמיד ומחזק את האוכל. הם בעצמם מעשרים - מעשירים!

כך אני עשו, איש שדה, עוסק בישובו של עולם, מחזיק ומעמיד את אהלו של יעקב. בזה אני נפטר מלקיים תורה ומצוות בפועל. לכן עשו רוצה 'שני עולמות', גם נחלת עולם הבא, מגיע לי שכר. ("שארית מנחם")

"ואלה תולדות יצחק --- ויזרע יצחק --- ויגדל האיש".

'חמישה חכמים היו בדורם בספרד בשם יצחק, ורבינו יצחק אלפסי - הרי"ף - הוא הגדול מכולם!' (ס' הקבלה וכן תשב"ץ א' ע"ב)

ואלו הם: הרי"ף, "גדול הפוסקים". רי"ץ גיאות, "מושיע" ("המעולה שבחבורה", "בעל השירים", פזמון "המבדיל" מיוחס אליו). רבי יצחק ב"ר ברוך, "הרב הנשיא" (גדול גם בחכמת התוכנה). רבי יצחק ב"ר משה (מלך ישמעאל מינהו לשר מרוב חכמתו). רבי יצחק ב"ר ראובן הברצלוני ("אזהרות", ראש ישיבה בברצלונה, הרמב"ן מצאצאיו).

פעם אחת רבי יעקב ממרויש, שאל בענין דין אחד, אם הלכה כמו הרי"ף או עם החולקים. והשיבו לו מן השמים: "הודענוך האיש הנבחר ... כי מלאך ה' צבאות הוא" --- שוודאי הלכה כרי"ף, דחשוב טובא, וקראו עליו "ויזרע יצחק בארץ ... ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד". (שו"ת "מן השמים" ס"ז וחיד"א)

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה'". (כ"ה כ"א)

במשך שנים היה ברשותו של רבי רפאל לוין קמיע מפורסם שנודע בסגולתו למקשה לילד. את הקמיע קיבל מאביו, רבי אריה, אשר קיבלו מרבו, רבי חיים ברלין, שקיבלו מאביו, רבינו הנצי"ב

מכתבו של הנצי"ב אל בנו

"על שאלתך בדבר הקמיע, אם כי איני יכול לומר שהינך מחוייב מצד פיקוח נפש, מאחר שאין בידך מה לעשות באותה שעה. בכל זאת מהיות טוב ... וגם זה בכלל 'מילי דמתא עליך רמיא', כמו שהיו לפנים הכהנים אשר על פיהם בא כל ריב וכל נגע, ככה כהיום ... ואמרו 'מי שיש לו חולה ילך אצל חכם', על כן עליך לראות מה לעשות ולתנות עצה בעזרתו יתברך.

דבר קמיע זו קלה וקצרה כאשר הנני שולחה לך ומסודרת מפי הצדיק ר' אברהם שמחה מאמצ'יסלב. אמנם אמר לי שאינו יודע אם תועיל ממני, באשר אין כל הנשמות מסוגלות לכאלה והיינו אתמחי גברא כמובן.

תאמין לי מחמדי כי עד היום איני יודע אם הוא לתועלת כאשר הייתי באמנה מיד חותני זצ"ל - רבי איצ'לה מוולוז'ין - או מיד הצדיק ר' אברהם שמחה. הן אמת שהמיילדות אומרות שמועיל, בכל זאת איני מאמין כל כך, ומכל מקום הנני נותנה כדי לחזק בזה לב היולדת, כאשר חיזוק הלב הוא דבר גדול.

וגם הנני רגיל לשאול שם היולדת ולהתפלל עבורה בקצרה לענות אותה בעת צרה". ("תפארת רפאל" - תפארת גנוזה)

הגאון הצדיק רבי רפאל לוין היה נוהג עין טובה בהמונים שביקשו את הקמיע. בחפץ לב היה מוסרו לכל דורש. אולם עם זאת מתוך אחריות רבה על אוצר יקר זה, היה מקפיד להדגיש את יקרתו, למען ידעו לשמור עליו כראוי. דרש שלא למוסרו לאחר, בלי להודיע על כך מראש. לאחר רשלנות שנהג אחד, נאלץ להציב גדר, וקבע שאין להוציא את הקמיע מחוץ לירושלים.

שמירה מרובה נהגו המשתמשים בקמיע הזה וכך נהג גם "האחרון" שהשתמש בו. לאחר לידת אשתו בשעה טובה, מיהר להשיבו חזרה. הוא ידע גם שרבי רפאל כה מצפה לשמוע את הבשורה, כפי שהיה חוזר ומבקש: "אנא, השתדלו לבוא לבשר אחר כך בשורות טובות!" שמח היה בכל אחד, כמו היה אחד מבני משפחתו!

אך אבוי, משהגיע לפתח הבית, גילה לחרדתו כי הקמיע איננו. כל עוד רוחו בו רץ אותו אדם לבית החולים והחל בחיפושים קדחתניים אחר הקמיע. לעזרתו התגייסו צוותי הרפואה. הם הכירו וידעו כי לא מדובר כאן בסתם קמיע. הם היו עדים פעמים רבות לניסים גלויים שארעו בזכותו. אלא שלדאבון לב כל החיפושים העלו חרס. אף המודעה בעיתון ופרסום דבר אבידת הקמיע לא העלו דבר, הקמיע כאילו נבלע ואיננו.

אין צורך לתאר את הרגשת הצער והכאב של רבי רפאל באובדן הקמיע. היה קמיע שסייע לאלפי בני ישראל בעת מצוקה ואלפים רבים יכלו גם להמשיך להעזר בו - אילולא נאבד - ועתה איננו...

דרכם של בני אנוש בכגון זה להוציא את זעמם על המאבד ולשפוך קצפם בטענת חוסר אחריות. אולם רבי רפאל בגדלות נפש עצומה ובאמונה נותר בשלווה וברוגע מיוחדים ומתוך גבורה עילאית חתם את הסיפור במילים ספורות: "אין זאת אלא שתם זמנו של הקמיע!" ושוב לא יסף לדבר עוד בנושא זה.

לעומת זאת מאבד הקמיע לא מצא מנוח לנפשו. מתהפך היה על משכבו בלילות כשמצפונו מייסרו על אובדן הקמיע בגינו. לא די בכך, אלא גדול היה חששו מקפידתו של רבי רפאל. היה בטוח שרבי רפאל מקפיד עליו, על כן לא ההין להראות בפניו.

כעבור כמה שבועות, כאשר ראה שחייו אינם חיים, החליט כי חייב הוא לבוא ולבקש את סליחתו של רבי רפאל. לצורך כך ביקש מידידו, שהיה ממקורבי רבי רפאל להכנס עמו.

בפיק ברכיים נכנסו לביתו והחלו להתנצל ברעדה. אולם כה גברה הפתעתם עת נוכחו לדעת כי רבי רפאל כה שלו ורגוע. במקום שאותו אדם ינחם את רבי רפאל, היה זה רבי רפאל שהחל להרגיעו ולחזק את ליבו באומרו: "תם זמנו של הקמיע, כך גזרו בשמים! וסיבבו זאת באופן זה. תנוח דעתך ..."

כך הוסיף דברי חיזוק מתוך אמונה פשוטה, עד שנחה דעתו של המאבד. (שם "זכר רב" עמ' תע"ג-ד')

"ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת". (כ"ז כ"ה)

'ויגדלו הנערים - כל זמן שהיו יעקב ועשו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק מה טיבם, כל י"ג שנה שניהם הולכים ובאים לבית הספר - **כיון שנעשו בני י"ג,** זה הולך לבתי מדרשות וזה הולך לבתי עבודה זרה'. (רש"י כ"ה כ"ז, ב"ר ס"ג י')

הגאון רבי בצלאל הכהן, ה"ראשית ביכורים" מגאוני ליטא היה. סיפר עליו אחיו, רבי שלמה הכהן, ה"חשק שלמה": שמעתי מפי אבי שכאשר זכה לגדל את אחי מורי בצלאל, התחיל ללמוד עמו חומש רש"י על הסדר וכל הש"ס. אחי היה בן ארבע, חמש!

כאשר הגיעו לפרשת תולדות, בפסוק "ויבא לו יין וישת", שאל את אבי, מאין היה ליעקב יין להביא לאביו, הלא רבקה נתנה לו שני גדיים ולא נמצא בכתוב שהביאה לו יין? לא ידע אבי להשיבו. למחרת נזדמן לאבי חומש עם תרגום יונתן בן עוזיאל, וראה כי הוא כתב שמלאך הביא ליעקב יין, שנגנז מבריאת העולם. הראה מר אבי לאחי את דברי התרגום להשיבו.

תיכף אחי אמר לו שנראה כי דברי התרגום מפורשים בפסוק. 'לו' נקוד בטעם מרכא כפולה וידוע שנגינת מרכא כפולה עושה שנשמע כמו שאומרים אותה תיבה פעמיים, כיון שצריכים להאריך בנגינת הטעם. נשמע כאילו אומרים פעמיים לו, לרמז שהיו פה שתי נתינות: המלאך ליעקב ויעקב ליצחק! נענע אבי ראשו בהסכמה ואמר לו: "טוב דיברת!"

'כאשר זכה לגדלו לחופה' היה אחי בן אחת עשרה, בקי בעיון בשני סדרים, מועד ונשים. כבר היה חכם, מוסיף מעצמו להקשות ולתרץ ולחדש, עד שרבים מחשובי ועשירי העיר התאוו להתחתן עמו. לזה הוצרך אבי להשיאו שנתיים לפני זמן גדלותו, מחמת שהמחותן מיהר מאד, חשש שמא יקדימנו אחר...

אבי תירץ בזה בדרך הלצה קושיה ידועה, את קושיית ה"בית יוסף" על הנוסח שתיקנו חז"ל לברך לאבי הבן בעת הברית 'שיזכה להכניס בנו לתורה, לחופה ולמעשים טובים'. לכאורה יש להקדים מעשים טובים קודם החופה, שהרי מעשים טובים מתחילים כשהגיע לגיל מצוות, בן י"ג, ואילו חופה היא בגיל שמונה עשרה?!

ותירץ אבי: תיקנו כך לברכו שיזכה להכניס בנו לחופה לפני שיגיע למעשים טובים... דהיינו שעל ידי שיגדלוהו לתורה ויתחכם הרבה בתורה ובחכמה יהיו עליו קופצים רבים וממילא החופה תהיה לפני שיגיע לגיל שלש עשרה - למעשים טובים...

(הקדמה לשו"ת "בנין שלמה" - רבי בצלאל, בנו של רבי ישראל משה הכהן כיהן כמו"צ בוילנה)

'אמר רבי אלעזר צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה ...' (ב"ר שם)

נין ונכד לגאון ה"חשק שלמה" היה העילוי נחום טרוקר - הגאון רבי נחום פרצוביץ. בגיל י"א-י"ב עבר ללמוד בברנוביץ'. הוא הפליא את רבותיו: 'עתיד הוא להיות רעק"א של הדור הבא!'

סיפר הגאון רבי שלום צבי שפירא: 'בבית המדרש של מרן רבי אלחנן וסרמן הכרתיו לראשונה. מקומו של רבי נחום בתפילה היה בספסלים אל מול המזרח, מקום שהתלמידים המובחרים והגדולים ישבו. עברתי לידו וראיתי שהוא מתפלל בלא תפילין. סברתי לתומי אולי תפיליו נפסלו. הצעתי לו את התפילין שלי, והוא הפתיע אותי בתשובתו: "עדיין לא הגעתי לבר מצוה"...

ראיתי רק את אחוריו. הוא דיבר עם רבינו פנים אל פנים, נושא ונותן עמו כל יום אחרי השיעור. יניק וחכים היה כבר בגיל אחת עשרה!' ("המאור שבתורה")

"ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי". (כ"ה כ"ג)

אברך שישב לפני הגאון רבי נחום פרצוביץ, בעת שיעורו בישיבה נרדם באמצע השיעור. כששאלו רבי נחום לפשר הדבר, למה?! הסביר שנולד להם תינוק והוא בכה בלילה ובגללו היה ער רוב הלילה. נאנח האברך והוסיף "נו, צער גידול בנים"...

רבי נחום הביט בו בפליאה ואמר: "צער גידול בנים?! זה גידול בנים!" התכוון בזה לדברי תוס', שאין זה צער אלא שמחה!

("בנין נחום" ועיין תוס' ברכות יט:)